Alicja Kędziora

GARRICK CLUB I PLAYERS – AKTORSKIE KLUBY DŻENTELMEŃSKIE

SŁOWA KLUCZE: klub dżentelmeński – aktor – Garrick – Players – Londyn – Nowy Jork

KEY WORDS: gentlemen's club – actor – Garrick – Players – London – New York

Mianem „klubu dżentelmeńskiego" określa się instytucję zrzeszającą osoby o podobnym statusie społecznym, orientacji politycznej, pozycji zawodowej czy zainteresowaniach, do której dostęp posiadają jedynie wcześniej zaaprobowani członkowie, zazwyczaj zamożni, gdyż zdecydowana większość klubów oczekuje od nich, czasami bardzo wysokiej, opłaty za przyłączenie się do organizacji oraz rocznego abonamentu[1]. Obecnie na całym świecie tego typu instytucji jest kilkaset. Najwięcej znajduje się w Londynie, mieście, w którym narodziła się idea klubów dżentelmeńskich, gdzie przeżyły one swój najświetniejszy okres w czasach wiktoriańskich, a także, gdzie i współcześnie instytucji tych jest najwięcej.

Pierwsze kluby powstały w Anglii w XVIII wieku, a ponieważ były przeznaczone jedynie dla wąskiego kręgu osób pochodzących z arystokracji, były przez to organizacjami o wiele bardziej ekskluzywnymi i wpływowymi, niż są obecnie. Powstaniu instytucji zawsze towarzyszyła idea zgromadzenia ludzi o określonym statusie, stanie majątkowym, upodobaniach i objęciu przez nich patronatu nad pewną dziedziną aktywności, rodzajem sztuki bądź profesją. Głównym jednak ich zadaniem jest stworzenie jak najlepszych warunków do pracy, wypoczynku i rekreacji dla swoich członków oraz umożliwienie nawiązania i utrzymania kontaktów towarzyskich[2]. Najbardziej znaczące z nich posiadają swoich patronów, do których należą najwybitniejsze osobistości współczesnego świata[3]. Kluby prowadzą często także szeroko zakrojoną działalność charytatywną, artystyczną i społeczną, choć niektóre z nich bardziej przypominają obecnie pięcio-

---

[1] www.glossary.com. [odczyt: 24.06.2011].

[2] Zob. A. Milne-Smith, *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late-Victorian Britain*, Hampshire 2011.

[3] Królowa angielska Elżbieta II jest patronką istniejącego od 1838 roku elitarnego Army and Navy Club, do którego mogą przystąpić jedynie angielscy oficerowie. Królowa duńska Małgorzata II patronuje powstałemu w 1863 roku londyńskiemu Danish Club.

gwiazdkowe hotele niż tradycyjne stowarzyszenia dżentelmeńskie. Demokratyzacja społeczna spowodowała, że do klubów zaczęto przyjmować osoby spoza arystokracji, a z czasem w ogóle status społeczny przestał być jakimkolwiek kryterium, chociaż nadal istnieje wiele instytucji, które ściśle przestrzegają przyjętej pierwotnie reguły. Demokratyzacja nieuchronnie prowadziła także i do degradacji. Wiele towarzystw nie przetrwało przemian społecznych, a zwłaszcza ekonomicznych, i wymarły śmiercią naturalną.

Pierwotnie do tego typu organizacji mogli przystąpić tylko mężczyźni, co potwierdza nadana im nazwa, z czasem jednak kluby stały się bardziej liberalne i w XX wieku zaczęto powszechnie zapraszać także kobiety. Stosunkowo niewiele jest instytucji, które nadal pozostają pod tym względem rygorystyczne. Znanych jest kilka klubów kobiecych, nieliczne jednak dotrwały do dnia dzisiejszego, a żadne z nich nie zdobyły takiej popularności jak stowarzyszenia męskie[4].

Ponadstuletnią tradycją cieszą się dwa, jedyne na świecie, kluby aktorskie – Garrick Club w Londynie i Players Club w Nowym Jorku. Obie organizacje cechuje bardzo zbliżony model zarządzania, działalności artystycznej, sposobu promocji instytucji i postaci założyciela, pozyskiwania nowych członków.

Kluby aktorskie powstawały z tego samego powodu co i pozostałe kluby dżentelmeńskie, a także i dlatego, że aktorzy ciągle jeszcze ze względu na swoją niską pozycję społeczną nie byli dopuszczani do hermetycznych organizacji arystokratycznych. W roku, w którym powstał Garrick (1831), istniało i funkcjonowało w Londynie bardzo wiele instytucji tego typu: Atheneaum, Brook's, Merylebone Cricket Club, Boodle's, Orietal Club, Royal Thames Yacht Club, Travellers Club, White's i inne[5], niemalże wszystkie ulokowane były przy ulicy St. James's, dzięki czemu bardzo szybko zaczęto ją nazywać „clubland".

* * *

All the world's a stage, And all the men and women merely players[6].
William Shakespeare, *Jak wam się podoba* (II, VII)

Garrick Club powstał z inicjatywy grupy 24 dżentelmenów: aktorów, pisarzy, muzyków i wydawców. Pierwszym mecenasem Klubu był Książę Sussex August Fryderyk (1773–1843), szósty syn Jerzego III Hanowerskiego, hipnotyzer i Wielki Mistrz United Grand Lodge of Freemasons, co spowodowało, że kojarzono tę organizację w równym stopniu z patronatem królewskim, co i masońskim. Do tej pory, chociaż oficjalnym patronem organizacji jest obecnie książę Edynburga Filip

---

[4] Między innymi londyńskie Ladie's Institute, Ladie's Athenaeum, University Women's Club, nowojorskie Cosmopolitan Club i Colony Club czy Orleans Club z Nowego Orleanu.

[5] Wszystkie wymienione kluby istnieją do dziś.

[6] *Cały świat to scena,/ A ludzie na nim to tylko aktorzy* – cyt. za: W. Shakespeare, *Jak wam się podoba*, tłum. S. Barańczak, Poznań 1993, s. 60. Zdanie to, wypowiedziane przez Jakuba, towarzysza wygnanego Księcia, jest mottem Garrick Club.

(od 1953 roku), mąż królowej brytyjskiej Elżbiety II, zarówno książęta Sussex, jak i Loża opiekują się Klubem. Organizacja zawsze cieszyła się protektoratem możnych Anglii, jednym z najwybitniejszych był król Jerzy VI[7].

Klub został nazwany imieniem słynnego XVIII-wiecznego aktora brytyjskiego Davida Garricka[8]. Od swych początków do organizacji przynależeli tylko mężczyźni, najsłynniejsze osobistości artystycznego Londynu: Charles Dickens, Edmund Yates, William Makepeace Thackeray, Charles Kemble, Henry Irving, Arthur Sullivan, John Everett Millais, Alan Alexander Milne. Garrick Club pozostał stowarzyszeniem wyłącznie męskim, a kobiety mogą wejść do budynku jedynie w towarzystwie członka klubu[9]. Obecnie organizacja zrzesza maksymalną liczbę osób – 1200, głównie aktorów i literatów; są to członkowie pełnoprawni (*full members*), dożywotni (*life members*) oraz tymczasowi (*supernumery members*). Każdy nowy kandydat musi zostać zarekomendowany przez jednego z członków, a jego kandydatura rozpatrywana jest na drodze tajnego głosowania, które odbywa się raz do roku podczas walnego zgromadzenia. Doborowi nowych członków do dziś przyświeca zdanie wypowiedziane na zabraniu w 1872 roku przez Johna Timbsa: „Lepiej, jeśli dziesięciu odpowiednich mężczyzn nie zostanie przyjętych, niżby jeden nudny okropnie został zaakceptowany”[10].

W trakcie dorocznego zgromadzenia powołuje się również komitety, które czuwają nad poszczególnymi działaniami Klubu oraz dyskutuje nad ważnymi decyzjami, takimi jak inwestycje, zakup dzieł sztuki czy działalność charytatywna. Zdecydowana większość danych dotyczących składu zarządu, aktywności komitetów czy stanu finansów jest zastrzeżona dla osób postronnych zupełnie, dla członków organizacji – częściowo[11].

Nad całością działań Garrick Club czuwa trzyosobowy Zarząd (Trust), w skład którego zawsze musi wchodzić co najmniej jeden aktor. Władzę faktyczną sprawuje Komitet Główny (General Committee), złożony z 24 osób, również wybieranych w drodze tajnego głosowania, na czele którego stoi Prezes (Chairman). Członkowie zarówno zarządu, jak i Komitetu Głównego są wybierani na czteroletnią kadencję w trakcie dorocznego zgromadzenia wszystkich członków Klubu. Komitet ustala główne zadania i cele organizacji, rozpatruje kandydatury osób chcących się ubiegać o członkowstwo w organizacji oraz nadzoruje działalność innych organów zarządczych.

---

[7] R. Hough, *The Ace of Clubs: a History of the Garrick*, London, 1986, s. 49.

[8] David Garrick (1717–1779) – aktor, przedsiębiorca teatralny i dramaturg, związany z londyńskim teatrem Drury Lane. Dokonał reformy aktorstwa oraz doprowadził do odnowy dramatu Szekspirowskiego.

[9] Na początku 2011 roku doszło nawet do konfliktu pomiędzy Garrick Club a siostrzanym nowojorskim klubem Century Association o równość w dostępie do klubu zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet, zakończonego zerwaniem wszelkich stosunków pomiędzy obiema instytucjami. Zob.„The Telegraph”, 10.02.2011 i 11.02.2011.

[10] www.garrick.club.co.uk. [odczyt: 24.06.2011].

[11] Informacje zostały uzyskane w trakcie rozmowy z kuratorem biblioteki i kolekcji dzieł sztuki Garrick Club. Od roku 2004 jest nim historyk sztuki i archiwista Marcus Risdell, który jest również odpowiedzialny za digitalizację zbiorów oraz ich konserwację.

Do poszczególnych zadań powoływane są rokrocznie tymczasowe komitety, oprócz nich istnieją komitety stałe, zajmujące się organizacyjną i finansową stroną instytucji. Na czele każdego z nich stoi prezes, mianowany przez Zarząd. Do dzisiaj jest ich pięć. Komitet Domowy (House Committee), złożony z ośmiu członków, zajmuje się administrowaniem Klubu, utrzymaniem budynku, zatrudnieniem i kontrolą jakości pracy personelu. Komitet Finansowy (Finance Committee) jest odpowiedzialny za inwestycje i wydatki organizacji. Budzącym najwięcej rozbawienia wśród członków Klubu, ale i przez nich najbardziej pożądany, jest Komitet Wina (Wine Committee). Dwie kolejne komisje – Komitet Biblioteki (Library Committee) oraz Komitet Dzieł Sztuki (Works of Art Committee) – ze względu na charakter prowadzonych w nich prac, są w dużej mierze uniezależnione od Komitetu Głównego, posiadają także nie prezesów, a kuratorów. Obecnie tę funkcję pełni jedna osoba. Wprowadzaniem w życie decyzji podjętych przez poszczególne komitety zajmuje się, specjalnie do tego celu zatrudniony przez organizację, Sekretarz Klubu (Secretary).

Schemat 1. Sposób administrowania Garrick Club

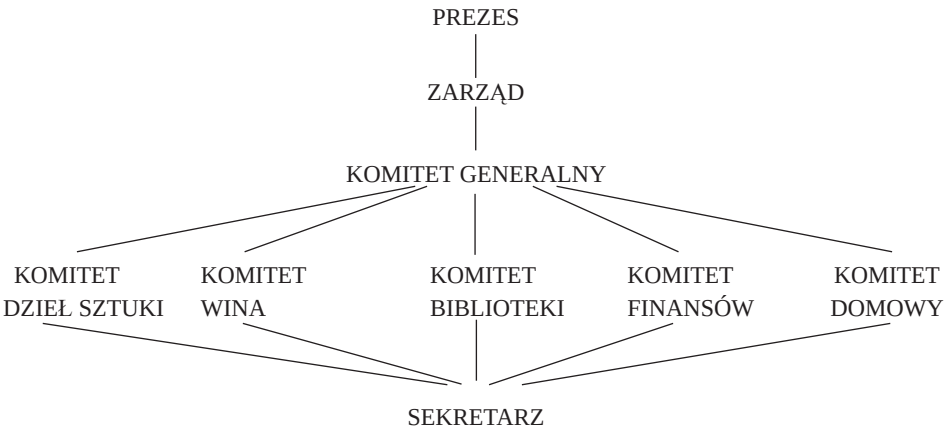

Sposób kierowania Klubem niewiele zmienił się w ciągu lat. W początkowym okresie Klubem bezpośrednio zarządzał jedyny komitet, jaki wówczas istniał – Komitet Generalny bez pomocy sekretarza, na jego czele natomiast stał nie Prezes, a Prezydent (President). Wraz z rozbudową Klubu i zwiększeniem liczby członków, zwiększyła się również i liczba komitetów.

Wedle statutu, organizacja pełni kilka funkcji: patronuje rozwojowi dramatu, wspiera młodych, zdolnych artystów, gromadzi i jednoczy zwolenników sztuki dramatycznej, prowadzi bibliotekę teatralną, udostępnia dla zwiedzających kolekcję dzieł sztuki związaną z teatrem brytyjskim[12].

[12] www.garrick.club.co.uk [odczyt: 24.06.2011].

Podstawowymi źródłami finansowania działalności Klubu od zawsze były składki członków, wpływy od sponsorów, inwestycje na różnym polu, jak również prowadzenie hotelu oraz restauracji i baru dla klubowiczów. W 1988 roku organizacja zdecydowała się sprzedać spadek, który otrzymała po A.A. Milne, za cenę 40 mln funtów (około 180 mln zł) korporacji Disneya, a uzyskaną kwotę zainwestować[13].

Pierwszą siedzibą organizacji był budynek przy King Street 35. Członkowie spotykali się tam do 1864 roku, później przenieśli się do obecnego budynku, przy Garrick Street (nazwanej tak w momencie ulokowania tam siedziby Klubu) w samym sercu Covent Garden, teatralnej dzielnicy Londynu, zwanej „Theatreland". Organizacja zakupiła budynek, lecz nie grunt, na którym jest on położony, zobowiązana więc była do opłacania rocznego czynszu (nie podatku) gruntowego. Czynsz był bardzo niski, dlatego też i Zarząd nigdy nie zdecydował się na zmianę lokalizacji. Pierwotna umowa najmu została zawarta na 80 lat, ale już w 1925 roku Zarząd zdecydował się na zaciągnięcie pożyczki, która umożliwiła wykupienie gruntu i obecnie Klub jest właścicielem nie tylko budynku przy Garrick Street 35, ale i ziemi[14].

W ciągu 147 lat wnętrze budynku zmieniło się bardzo niewiele, przybyło jedynie obrazów na ścianach, otworzono bar, wprowadzono techniczne ulepszenia w kuchni, łazienkach oraz spiżarniach. Jakiekolwiek propozycje radykalnych zmian spotykały się od zawsze z żywym sprzeciwem niemalże wszystkich członków. Walka o windę trwała wiele lat, ostatecznie zezwolono na nią i niewielki osobowy dźwig został umieszczony najdalszym i najciemniejszym kącie korytarza[15]. Korzystają jednak z niego jedynie nieświadomi tradycji goście oraz członkowie Klubu, którym zdrowie nie pozwala wspiąć się po wysokich schodach. Garrick Club jest organizacją bardzo tradycjonalistyczną, oporną na jakiekolwiek, nawet najmniejsze, zmiany. Nie lada wyzwaniem okazało się przeforsowanie dodatkowej prenumeraty „Pall Mall Gazette", a pozwolenie kobietom na wizytowanie siedziby organizacji w 1921 roku było już prawdziwym przełomem[16]. Co prawda nie od razu mogły wejść do budynku prosto z ulicy, frontowymi drzwiami, gdyż na to trzeba było poczekać jeszcze ponad 40 lat, ale był to ku temu pierwszy krok.

Klub posiada bibliotekę, której powstanie stało się jednym z priorytetów członków instytucji i zostało wpisane do statutu jako wymóg w momencie powstania organizacji. Pierwsze egzemplarze zostały przekazane do biblioteki przez uczestników spotkań, w ciągu XIX wieku kolekcja rozrosła się i obecnie jest drugą pod względem wielkości w Londynie kolekcją teatralną[17], zawierającą manuskrypty, programy, teksty sztuk, scenariusze, afisze, fotografie, prasę, a przede wszystkim 7,5 tys. książek o tematyce teatralnej. Najwcześniejsze materiały pochodzą z końca XVII

---

[13] www.independent.co.uk/news/poohs-pounds-40m-gives-garrick-a-lick-of-paint-1171611.html [odczyt: 24.06.2011].

[14] Zob. G. Wansell, *The Garrick Club*, London 2004.

[15] R. Hough, dz. cyt., s. 30.

[16] Tamże, s. 52.

[17] Największe zbiory teatralne w Londynie mieszczą się w Victoria & Albert Museum.

wieku. Spora część zbiorów biblioteki związana jest z jednym z największych, jeśli nie największym, aktorem szekspirowskim Henrym Irvingiem[18]. Zdecydowana większość dotyczy XVIII- i XIX-wiecznego teatru angielskiego. Kolekcja jest otwarta dla badaczy, niezbędny jest jednak wcześniejszy kontakt z kuratorem w celu ustalenia terminu spotkania i tematu badawczego. Biblioteka jest częścią Klubu i z tego źródła jest bezpośrednio finansowana; część funduszy jest przeznaczona na renowację i konserwację posiadanych zbiorów, część na zakup nowych pozycji.

Wyjątkowy nie tylko na skalę angielską, ale nawet światową, jest zbiór teatralnych obrazów, rzeźb, grafik i rysunków. Kolekcja, która w swej pierwotnej formie (400 obiektów) była własnością aktora Charlesa Mathewsa[19], została zakupiona przez Roberta Duranta w połowie lat 30. XIX wieku i przekazana Klubowi. Od tego czasu jest ciągle wzbogacana i obecnie obejmuje 1000 obrazów i rzeźb oraz kilka tysięcy druków: litografii, stalorytów, drzeworytów i innych. Kolekcja jest unikalnym zbiorem dzieł sztuki obrazującym historię teatru brytyjskiego, o czym świadczy nie tylko liczba odwiedzających, ale i wzrastająca niemalże z dnia na dzień liczba wypożyczeń przedmiotów na wystawy[20]. Do najcenniejszych obiektów należą: portret Garricka wykonany przez Johna Zoffany'ego, 14 obrazów autorstwa George'a Clinta, 12 George'a Henry'ego Harlowa, 20 Gainsborougha Duponta. Najczęściej powtarzającym się motywem dzieł sztuki są tematy i postacie sztuk Szekspirowskich. Ściany Klubu zdobi: 11 Hamletów, dziesięciu Ryszardów III, dziewięciu Makbetów, dziesięciu różnych Henryków, kilku Koriolanów, Juliuszów i Lirów. Każdy z liczących się aktorów i aktorek brytyjskich posiada swoją podobiznę w Klubie: Sarah Siddons, Ellen Terry, Patrick Campbell, Edith Evans, John Philip Kemble, Charles Kemble, Charles Kean, Henry Irving, Johnston Forbes Robertson, Lord Olivier, Lewis Casson. Oprócz obrazów, w skład kolekcji wchodzi również duży zbiór rzeźb – Irving z brązu autorstwa Courtneya Pollocka, Arthur Pinero z marmuru Jacoba Epsteina, Ellaline Terriss ze srebra i marmuru Alberta Tofta to tylko nieliczne przykłady.

---

[18] Henry Irving (1938–1905) – wybitny angielski aktor, pierwszy, któremu nadano szlachectwo. Po raz pierwszy na scenie wystąpił w 1856 roku w Royal Lyceum Theatre w Sunderland. Od 1871 roku był związany z Lyceum Theatre w Londynie, którego dyrektorem został siedem lat później. Wielokrotnie występował poza Londynem, w wielu miastach europejskich i amerykańskich.

[19] Charles Mathews (1776–1835) – był jednym z pierwszych członków Klubu. Swoją kolekcję odkupił od Thomasa Harrisa, menedżera Covent Garden Theatre. W wyniku niepowodzeń finansowych zdecydował się sprzedać swój zbiór Klubowi, który jednak musiał odmówić ze względu na cenę. Ostatecznie kolekcja została sprzedana Robertowi Durantowi za cenę 1000 funtów, który w 1835 roku przekazał ją organizacji. W 1879 Robert Walters, pierwszy twórca katalogu obiektów wchodzących w skład kolekcji, przekazał instytucji 116 akwarel przedstawiających Mathewsa w różnych rolach scenicznych, autorstwa Jamesa Warrena Childsa, które do dzisiaj wiszą w sali bilardowej wraz z fascynującym olejem przedstawiającym kilkudziesięciu członków Klubu, namalowanym w 1869 roku przez Henry'ego Nelsona O'Neila. W całości jedynie dwie kolekcje zostały przekazane Klubowi, pozostałe dzieła to indywidualne dary, głównie członków instytucji, czasami wykonane przez nich samych. Zob. R. Hough, dz. cyt., s. 141–142.

[20] www.art.garrickclub.co.uk [odczyt: 28.05.2011].

Obrazy wiszą na każdej ze ścian salonów, jadalni, korytarzy, toalet, łazienek, rzeźby zapełniają wolne miejsca wokół schodów, w gablotach prywatnych gabinetów przepychają się teatralne memorabilia: fotografie, pamiątki artystów, drobne rekwizyty, afisze i programy.

Kolekcja, podobnie jak i biblioteka, jest dostępna dla badaczy oraz zwiedzających, którzy złożą odpowiednią prośbę do kuratora. Klub organizuje także grupowe zwiedzanie kolekcji dla 20–30 osób, wówczas jednak wizyta jest płatna. Wszystkie dzieła będące własnością instytucji posiadają również swoje wirtualne odpowiedniki i można się z nimi zapoznać na stronie internetowej organizacji[21]. Zdecydowana większość obiektów została podarowana instytucji przez członków Klubu; dopiero od dziesięciu lat Komisja Dzieł Sztuki decyduje się na zakup obiektów.

Jednym z celów organizacji jest wspieranie młodych artystów: muzyków, choreografów, tancerzy, literatów, aktorów, reżyserów. W 2001 roku Klub zdecydował się na przeznaczenie części uzyskanej kwoty ze sprzedaży spadku po A.A. Milne na ufundowanie grantów. Rozdysponowaniem tych funduszy zajmuje się specjalnie do tego celu powołany Zarząd (Charitable Trust), który w ciągu kilku pierwszych lat (2001–2007) przekazał dla stypendystów 300 grantów, o łącznej wartości 1,2 mln funtów (około 5,5 mln zł)[22].

W przeciwieństwie do większości klubów dżentelmeńskich, Garrick Club nie organizuje imprez otwartych dla publiczności. Co więcej, pilnie strzeże się, aby żadne relacje z wydarzeń klubowych nie przedostawały się do mediów. Najbardziej popularnym i największym spotkaniem członków jest doroczna kolacja, organizowana od 1937 roku[23] pod pretekstem uczczenia jednej z osobistości świata teatralnego, zwykle klubowicza, co nie jest jednak regułą, gdyż w zeszłym roku obiad został wydany, aby uhonorować najwybitniejszą brytyjską aktorkę Judi Dench. W ciągu roku odbywają się także inne uroczyste kolacje w celu uczczenia różnych rocznic, jednakże i one są dla osób z zewnątrz niemalże zawsze zamknięte. Sporadycznie przygotowywane są referaty członków na temat ich pracy, zainteresowań, życia *etc*. Dużą popularnością cieszą się również klubowe koncerty.

Garrick Club jest najstarszym istniejącym aktorskim klubem dżentelmeńskim na świecie. Jest owiany, jak przystało na Londyn, mgiełką tajemnicy. Siedziba Klubu nie posiada żadnego oznaczenia, na drzwiach nie ma nawet numeru budynku, nie może do niego wejść nikt, kto nie jest członkiem organizacji ani zaproszonym gościem, czego pilnie strzeże kilku czających się przed wejściem portierów. Mimo to cieszy się ogromnym zainteresowaniem, był i nadal jest inspiracją dla wielu instytucji tego typu na świecie. Jedną z nich jest Players Club.

---

[21] Tamże.

[22] Tamże.

[23] R. Hough, dz. cyt., s. 43.

* * *

I like this place. And willingly could waste my time there[24].
William Shakespeare, *Jak wam się podoba* (II, IV)

Players Club został założony w 1888 roku przez amerykańskiego aktora Edwina Bootha[25], który nadał mu kształt i osobowość, a zwłaszcza wyznaczył cele, charakteryzujące tę instytucję do dzisiaj. Misja organizacji jest bardzo zbliżona do założeń Garrick Club, do którego założyciel był wielokrotnie zapraszany podczas swych występów gościnnych w brytyjskiej stolicy.

Nowojorska instytucja powstała z tej samej potrzeby, jak i w przypadku każdego innego klubu: zgromadzenia w jednym miejscu ludzi o podobnych zainteresowaniach, profesjach, statusie społecznym i ekonomicznym, umożliwienia im swobodnej wymiany zdań, zaoferowania domowej atmosfery poza domem. A jednocześnie kluby pełniły funkcję salonów, do których wstęp mieli jedynie zaproszeni goście, w których wiadomo było, kogo można spotkać, a kogo nie spotka się na pewno. W Players należało się spodziewać aktorów, malarzy, pisarzy, ale również i bogatych przemysłowców, fabrykantów i biznesmenów. Nie jest to, i nigdy nie był, tak elitarny klub jak Garrick, gdyż w momencie jego powoływania w całym mieście nie było tylu arystokratów, aby mogli oni stworzyć taką organizację, a status ludzi teatrów był zupełnie odmienny od aktorów europejskich. Wybitni aktorzy europejscy XIX wieku, którzy dostąpili zaszczytu przystąpienia do Garrick Club byli postrzegani jako artyści, piewcy wielkiej sztuki, aktorzy amerykańscy, nawet ci najwięksi, byli przede wszystkim celebrytami. Także i obecnie wśród członków amerykańskiego Klubu, oprócz aktorów, malarzy i rzeźbiarzy, znajduje się bardzo wielu, jeśli nie więcej – bankierów, prawników i biznesmenów.

Od momentu powstania Klubu aż do chwili obecnej organizacja ma swoją siedzibę na nowojorskim Manhattanie, w wąskim czteropiętrowym budynku przy Gramercy Park 16. Edwin Booth był właścicielem lokalu od 1847 roku, tuż przed otwarciem Players zlecił przebudowę budynku w taki sposób, aby z lokali mieszkalnych stworzyć wygodny klub. Sam aktor mieszkał przy Gramercy Park do końca życia, w pokoju, który jako jedyny został zachowany w niemalże niezmienionym kształcie do dziś[26]. W 1962 roku budynek, chociaż nadal jest własnością prywatną, został uznany za obiekt o doniosłym znaczeniu historycznym i narodowym (National

---

[24] *Podoba mi się tutaj. Chcę tu zostać* – cyt. za: W. Shakespeare, *Jak wam się podoba*, dz. cyt. Cytat z komedii Shakespeare'a jest mottem Players Club.

[25] Edwin Thomas Booth (1833–1893) – popularny aktor amerykański drugiej połowy XIX wieku. Debiutował rolą Ryszarda III w Bostonie w 1849 roku. Związany był z kilkoma teatrami, najsilniej jednak z własnym – Booth's Theatre w Nowym Jorku. Występował w Londynie (1881–1882) w Princess's Theatre i Lyceum. Zasłynął zwłaszcza w rolach szekspirowskich, chociaż współcześnie kojarzony jest raczej z bratem, Jonem Wilkesem, który dokonał zamachu na prezydenta Stanów Zjednoczonych Abrahama Lincolna.

[26] www.theplayersnyc.org. [odczyt: 24.06.2011].

Historic Landmark) i objęty opieką państwa[27]. Kamienica od momentu założenia w nim Klubu była wielokrotnie, czasami w znacznym stopniu, remontowana i przebudowywana. Obecnie mieszczą się w nim główny hall, pokój Sargenta – pomieszczenie, w którym niegdyś czytano poranne i popołudniowe wydania gazet, obecnie nazwany imieniem Johna Singera Sargenta, gdyż znajdują się tam trzy obrazy jego autorstwa, Sala Sławy, jadalnia, restauracja, biblioteka, pokój do bilarda, pokoje gościnne oraz pokój Edwina Bootha.

Klub ma w posiadaniu obszerną kolekcję dziewiętnastowiecznych teatraliów amerykańskich przechowywanych w zdecydowanej większości w archiwum, w skromnej tylko części w bibliotece oraz na ekspozycjach w poszczególnych pokojach. Część z nich, zwłaszcza kostiumy, została przekazana Muzeum Miasta Nowy Jork[28]. Zbiory są otwarte dla członków, osoby postronne mogą z nich korzystać, posiadając specjalne zezwolenie od kuratora biblioteki.

Organem nadzorczym Players Club jest Zarząd (Officers) złożony z pięciu osób: Prezydenta (President), dwóch Wiceprezydentów (First Vice-President, Second Vice-President), Sekretarza (Secretary) i Skarbnika (Treasuer), oraz 21-osobowa Rada Nadzorcza (Board of Directors). Członkowie Zarządu są wyłaniani na drodze głosowania z osób wchodzących w skład Rady Nadzorczej. Klub posiada obecnie również dwóch honorowych dyrektorów, którzy pełnią swoje funkcje dożywotnio. Rada Nadzorcza powołuje tymczasowe komitety, z których każdy jest odpowiedzialny za inną dziedzinę aktywności. Obecnie funkcjonuje sześć takich organów: Komitet Aplikacyjny (Admissions Committee), Komiet ds. Sztuki (Art Committee), Komitet ds. Finansów (Finance Committee), Komitet ds. Administracji (Managing Committee), Komitet ds. Pipe Nights i Uroczystości (Pipe Nights and Events Committee), Komitet ds. Bilardu (Pool Committe). Każdy z nich jest nadzorowany przez Przewodniczącego (Chairman). Administrowaniem instytucją zajmują się cztery osoby: Dyrektor Naczelny (Executive Director), jego Asystent (Assistant to Executive Director), Kontroler (Controller) oraz Księgowy (Member Accounts).

Zarówno członków organizacji, jak i zaproszonych przez nich gości obowiązują ścisłe reguły panujące w Klubie, skodyfikowane w regulaminie, który swoją obecną postać przyjął w 2009 roku[29]. Dotyczą one głównie godzin otwarcia i serwowania posiłków, przyjęć interesantów, ale również ubioru czy stosownego zachowania, używania telefonów komórkowych, transakcji bezgotówkowych.

Podobnie jak i Garrick, także Players zezwala już osobom niebędącym członkami klubów na wejście do swoich siedzib, starannie jednak rozróżniane są przywileje czerpane z tego tytułu dla gości zaproszonych przez klubowiczów (*guest*) oraz zwiedzających (*visitor*). Dla tych ostatnich organizowane są specjalne spotkania połączone z oprowadzaniem po budynku, goście mogą wejść do Klubu w towarzystwie lub na zaproszenie jednego z członków.

---

[27] www.cr.nps.gov/nhl/designations/listsofNHLs.htm [odczyt: 24.06.2011].

[28] www.theplayersnyc.org [odczyt: 23.06.2011].

[29] Tamże.

Schemat 2. Sposób administrowania Players Club

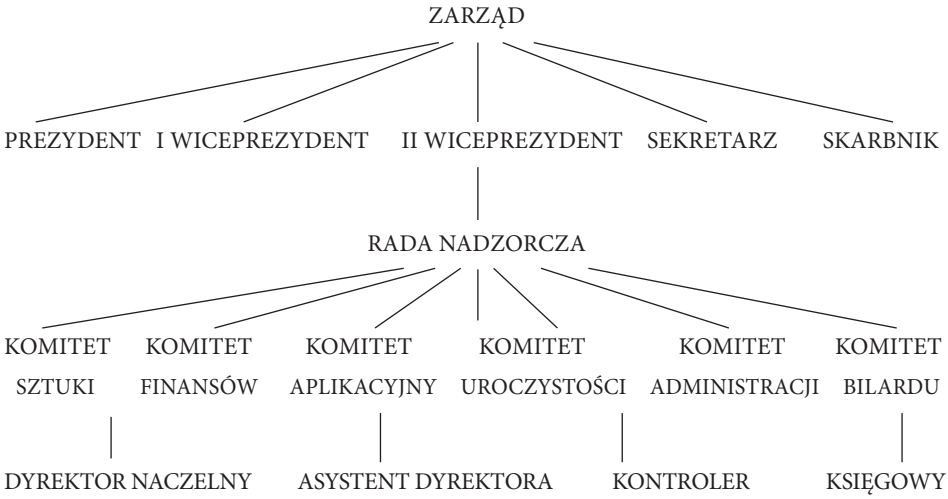

Aby zostać przyjętym do Klubu, należy wypełnić formularz aplikacyjny, być rekomendowanym przez dwóch członków organizacji oraz pozytywnie przejść rozmowę kwalifikacyjną z członkami Komitetu Aplikacyjnego. Opłata za przyjęcie do organizacji wynosi 2000 dolarów (około 5600 zł), może zostać obniżona o połowę, gdy nowo przyjętym członkiem jest osoba poniżej 35. roku życia. Roczna opłata za członkostwo jest uzależniona od statusu klubowicza. Resident Member musi zapłacić 1500 dolarów, Resident Youth (poniżej 35. roku życia) i Non-resident Member – 750 dolarów[30].

Wśród 16 założycieli znaleźli się najwybitniejsi amerykańscy przedstawiciele świata artystycznego końca XIX stulecia, oprócz Bootha, między innymi: James Jefferson, Lawrence Barrett, Augustin Daly, Mark Twain. Od tego momentu do Klubu dołączali niemalże sami wybitni artyści: Arthur Miller, Humphrey Bogart, Eugene O'Neill, Ernest Hemingway, Henry James, Tommy Lee Jones, Frank Sinatra, John Steinbeck, Gregory Peck, Roger Moore, Sidney Poitier[31]. W 2009 roku liczba członków Players wynosiła około 1000 osób[32], dane z lat następnych nie zostały udostępnione.

---

[30] Tamże.

[31] Zob. J. Trebbel, *A Certain Club. The hundred years of the Players, New York 1888–1988*, Nowy Jork 1988.

[32] www.theplayersnyc.org. [odczyt: 19.07.2009].

Bardzo długo Players, jak i wiele innych klubów dżentelmeńskich, pozostawał organizacją typowo męską, który kobietom zezwalał jedynie na krótkie i najlepiej jak najrzadsze wizyty w siedzibie. Jednak 23 kwietnia 1989 roku, w 424. urodziny Williama Shakespeare'a, także i im umożliwiono staranie się o pełnoprawne członkostwo w Klubie, a od tamtego momentu wiele kobiet pracuje jako przewodniczki, oprowadzające turystów po budynku czy zasiada w Zarządzie.

Ambicją założyciela Klubu było nie tylko stworzenie miejsca spotkań dla ludzi sztuki, ale również promocja amerykańskiego teatru i dramatu oraz edukacja artystyczna młodych ludzi. Bardzo długo podejmowane w tym zakresie przedsięwzięcia miały charakter sporadyczny, lecz w 2008 roku powstała organizacja – Fundacja Players dla Edukacji Teatralnej (Players Foundation for Theatre Education) – która realizuje zamierzenia Bootha, zajmuje się wspieraniem amerykańskiego teatru, jego popularyzacją oraz edukacją teatralną. Jest to instytucja *non-profit*, której zarówno idea, jak i zdecydowana większość członków wywodzi się z Players, sama jednak jest od niego organizacyjnie i finansowo niezależna. Fundacja posiada odrębny zarząd, wspierany przez administrację Klubu, na który składają się Prezydent, Wiceprezydent, Skarbnik, Sekretarz i Dyrektor.

Swoją działalność organizatorzy podzielili na trzy pola aktywności: projektów i inicjatyw artystycznych, pokój nowych multimediów oraz Salę Sławy Players (Player's Hall of Fame). Pierwsze z nich obejmuje organizację zajęć dla studentów akademii teatralnych, warsztaty aktorstwa i dramatopisarstwa, prelekcje, czytanie dramatów, koncerty oraz przedstawienia i pokazy filmowe. Budynek posiada specjalnie do tego celu przystosowane pomieszczenia, salę kinową oraz teatralną. Pokój nowych multimediów jest przestrzenią przeznaczoną dla badaczy studiujących historię Klubu, jego wybitnych członków, zajmujących się teatrem i dramatem, zwłaszcza współczesnym. Przyjął postać nowocześnie urządzonej czytelni z czytnikami CD, DVD i innym niezbędnym do tego celu sprzętem. Sala Sławy jest reprezentacyjnym hallem Players, który został udekorowany podobiznami wybitnych osobistości, będących członkami organizacjami. Docelowo zostaną tam umieszczone również ekrany dotykowe przedstawiające historię instytucji oraz biografie jej prominentów[33].

Fundacja jest również pomysłodawcą i fundatorem prestiżowej nagrody Edwin Booth Life Achievement Award za wybitne osiągnięcia w sztuce. Tegorocznym laureatem został Kevin Spacey, a uroczystość wręczenia nagrody miała miejsce w siedzibie Klubu 10 stycznia[34].

W Klubie odbywa się bardzo wiele spotkań, uroczystości i wydarzeń artystycznych. Do najstarszych i cieszących się największym powodzeniem należy organizowana od 1905 roku Noc Fajek (Pipe Night)[35], nazwana tak od popularnych w tym okresie fajek *churchwarden* z bardzo długim ustnikiem. Wieczory przyjmują postać uroczystych kolacji, od 1936 roku organizowanych ku czci jednej z osobistości ame-

[33] Tamże.
[34] Tamże.
[35] J. Trebbel, dz. cyt., s. 229.

rykańskiego świata artystycznego[36]. W 1952 roku Noc Fajek odbyła się, aby uhonorować Enrico Caruso[37], 1973 – Kurta Weila[38], pierwszą kobietą, która została uczczona tą uroczystością (w 1911 roku) była wybitna francuska aktorka Sarah Bernhardt[39].

Bardzo popularne są również koncerty, przedstawienia teatralne, musicale, kolejne rocznice powstania Klubu i ważnych wydarzeń z nim związanych, takich jak urodziny Edwina Bootha czy Williama Shakespeare'a, wieczory poetyckie, jak również święta – Wigilia, Święto Dziękczynienia. Zwłaszcza urodziny założyciela celebrowane są nader wystawnie. Uroczystości tego dnia – 13 listopada – są obchodzone rokrocznie od 1918 roku, od tego czasu też posiadają niezmienne elementy, jak honorowanie pomnika Bootha, stojącego w pobliskim Gramercy Park, wawrzynem, który zdobi posąg przez cały następny rok, recytacja poematów i tort urodzinowy.

Klub jest bardzo otwarty na pozyskiwanie nowych członków (ich liczba nie jest limitowana), organizowanie wydarzeń artystycznych dla osób z zewnątrz oraz promocję swoich działań. Do tego celu stworzono ciągle uaktualnianą stronę internetową, na której umieszczane są informacje o najważniejszych wydarzeniach w życiu organizacji, jej historia, dane o zarządzie, regulamin. Strona posiada również sferę dostępną tylko dla klubowiczów, zawierającą informacje o nowych członkach Klubu, zamkniętych spotkaniach i uroczystościach czy finansach.

* * *

Garrick Club i Players są jedynymi tego typu istniejącymi organizacjami na świecie. Na przestrzeni lat powstawały i rozpadały się kluby artystyczne, kilka z nich istnieje do dziś – jak na przykład londyński Concert Artistes Club, nie są to jednak ani instytucje o tak ściśle określonym profilu działalności, ani też ich działalność nie posiada tak ogromnego oddziaływania.

Dżentelmeńskie kluby były wpisane w pejzaż Anglii, zwłaszcza stolica obfitowała w tego typu organizacje. Z konieczności każdy klub poza tym krajem musiał przybrać inny charakter. Subtelne różnice pomiędzy Garrick Club i Players to w rzeczywistości różnice społeczne i kulturowe między konserwatywnym, dystyngowanym, monarchicznym Londynem a tętniącym życiem, multikulturowym, demokratycznym Nowym Jorkiem. Instytucje tego typu reprezentują elitę kulturową kraju, różnice między nimi są nieuniknione. Oba miasta są stolicami teatralnymi, więc fakt, że w nich właśnie powstały kluby aktorskie, wydaje się naturalny.

Dżentelmeńskie kluby aktorskie są jednymi z ostatnich miejsc, gdzie tak bezpośrednio, a zarazem w tak bardzo naturalny sposób można zetknąć się z kulturą XIX-wiecznej codzienności, gdyż urok i niepowtarzalność tych organizacji tkwi właśnie w ich niezmienności, w zachowaniu obyczajowości dawno minionej epoki.

---

[36] Tamże, s. 232.
[37] Tamże, s. 235.
[38] Tamże, s. 243.
[39] www.theplayersnyc.org [odczyt: 23.06.2011].

BIBLIOGRAFIA

Hough R., *The Ace of Clubs: a History of the Garrick*, London 1986.
Milne-Smith A., *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late-Victorian Britain*, Hampshire 2011.
Trebbel J., *A Certain Club. The hundred years of the Players, New York 1888–1988*, New York 1988.
Wansell G., *The Garrick Club*, London 2004.
www.garrickclub.co.uk [odczyt: 28.05.2011].
www.glossary.com [odczyt: 24.06.2011].
www.independent.co.uk/news/poohs-pounds-40m-gives-garrick-a-lick-of-paint-1171611.html [odczyt: 24.06.2011].
www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/8316861/New-Yorks-Century--Association-severs-ties-with-Londons-Garrick-Club.html.
www.theplayersnyc.org [odczyt: 23.06.2011].